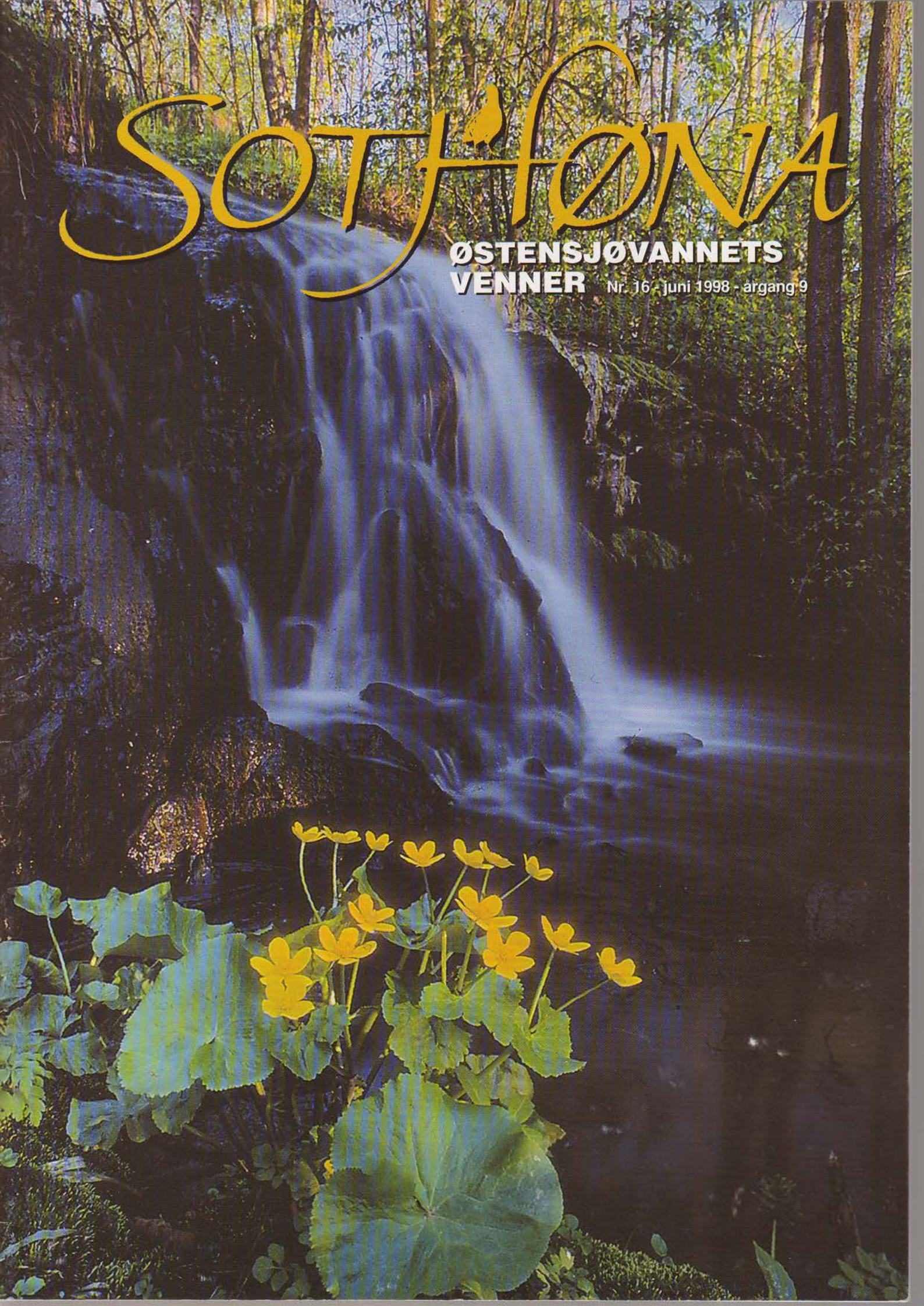

SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS
VENNER

Nr. 16 - juni 1998 - argang 9

Bladet sendes gratis til alle ØVVs hovedmedlemmer.
Løssalg kr. 30,-

Sothøna redaksjonen

I redaksjonen:

Finn A. Gulbrandsen, Arne Nettum
m. fl.

Annonseansvarlig: Jan Christensen

Omslagsfoto: Jørn Areklett Omre

Forsidelogo: Anne Durban

Tegninger: Ivar Håkenstad

Lay-out: Typer og Form, Lill Johnsen

Brev til redaksjonen og annonsebestilling sendes:
SOTHØNA, Postboks 77 Oppsal, 0619 Oslo

Foreningens styre

Leder: Finn A. Gulbrandsen, tlf.: 22 27 28 10

Sekretær: Mari Holtan, tlf. 22 27 28 23

Kasserer: Tor Jacobsen, tlf.: 22 95 20 20

Styremedlemmer: Kari Lønstad, Ragnhild Magnussen,
Johan Mollatt, Petter Nilsen

Varamedlemmer: Laila Amundsen, Amund Kveim,
Paul Shimmings, Odd Frode Ulbrandt.

Kontaktpersoner arbeidsgrupper:

Slåtteng-gruppa: Johan Mollatt, tlf. 22 27 39 93

Standgruppa: Odd Frode Ulbrandt

Overvåkningsgruppa: Finn og Werner

Post til styret:

Østensjøvannets Venner
Postboks 77 Oppsal, 0619 Oslo

Postgironr.: 0801.273.1826

Bankgironr.: 6062.05.12861

Stiftelsen Østensjøvannets Kulturfond:

Representert ved Oslo Byes Vel, Verdens Naturfond,
Fortidsminneforeningen, Akershus 4H og ØVV.

Leder Herman Berger, Bølerskogen 59, 0691 Oslo

Postgironr.: 0824.076.7776

Bankgironr.: 6062.05.13035

Medlemspriser 1998:

Hovedmedlem: kr. 75,-

Husstandsmedlem: kr. 10,-

Foreninger, o.l.: kr. 300,- (minimum)

Firmaer o.l.: kr. 600,- (minimum)

Betales til foreningens post- eller bankgiro

Fuglevakta:

Telefonvakt/Døgnvakt

Ved Faunakriminalitet, syke og skadede fugler

Norsk Ornitologisk Forening, mobil tlf.: 94 72 95 00

ØVVs fuglevakt: Werner Alvestad tlf. 22 27 91 55

Forurensning:

Vannverkets Telefonvakt/Døgnvakt

Ved uregelmessigheter, oljeutslipp etc. tlf.: 22 65 89 60

Sothøna er trykket på Svanemerket papir.

**Vi takker våre annonsører for støtte til
utgivelse av dette bladet.**

Brikkene faller på plass!

Det er 15 år siden Østensjøvannets Venner så dagens lys. Den gang eksisterte vi bare som en liten «løs» gruppe på 7 personer. I dag er medlemstallet rundt 2 600 medlemmer. Vi feirer 10-års jubileum som seriøs, stor forening. I 1988 ba byrådet Selvaagbygg A/S fremme reguleringsforslag for Abildsø gårds vestside. Etter en enorm lobbyvirksomhet fra ØVV i Rådhuset og andre steder trakk entreprenøren reguleringsforslaget sitt dagen før behandling i bygningsrådet i 91. Forslaget til gravlund ble forkastet. Riksantikvaren igangsatte fredningssak for Abildsø gård i 1992. ØVV har gjort gårdens

historie tilgjengelig for allmenheten gjennom en artikkelserie i «Sothøna». Vi har oversendt alt vi har funnet av dokumentasjon til antikvariske myndigheter. Vi fulgte opp fredningssaken i siste runde hos partier i Rådhuset vi var usikre på. Etter fredningen i fjor sommer greidde flertallet i bystyret å avvise et forslag om å starte forhandlinger med tanke på oppkjøp av Abildsø gård. Pussig nok var de partiene som kunne tenke seg å kjøpe Østensjø gård, nå imot forhandlinger for kjøp av Abildsø. (Unntak fantes). CESARS inntreden på arenaen var derfor kjærkommen. Da de kontaktet oss tidlig i januar

måned var det ingen tvil. Dette var den riktige løsningen. Abildsø gårds tradisjoner for banebrytende arbeid ville bli ført videre – nå i internasjonal sammenheng.

Er det rart ØVV er stolte av å ha bidratt til at gården blir bevart.

Det later også til at Østensjøbyens befolkning har hatt flaks med de nye eierne på Østensjø gård. De ønsker å åpne Søndre Østensjø for allmennheten. Les mer om dette inne i bladet.

Når det gjelder verneplanen for Østensjøområdet for øvrig, viser vi til faksimilen under.

Fortsattt godt jubileumsår ønskes dere av

Finn

IGANGSETTELSE AV REGULERINGSARBEID

ØSTENSJØVANNET

Ifht. plan- og bygningslovens § 27-1 varsles igangsetting av reguleringsarbeid for området rundt Østensjøvannet. Bakgrunnen for planarbeidet er en oppfølging av fredningen av Østensjøvannet naturreservat ved Kgl. res. 1992 og området rundt som omfattes av skjøtelsesplanen av 1979. Formålet med planarbeidet er å finne fram til hensiktsmessige virkemidler for sikring av områdets verdier for ettertiden som et verdifullt kultur- og naturmiljø og et viktig rekreasjons- og idrettsområde for byens befolkning.

Planarbeidet gjennomføres i samarbeid med involverte etater i Oslo kommune, miljøavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus, lokale interesseorganisasjoner, grunneiere og bydelspolitikere.

Ev. skriftlige kommentarer sendes Plan- og bygningsetaten, avd. øst. Spørsmål kan rettes til overarkitekt Ingrid Appelbom Karsten tlf. 22 66 25 41.

Meldinger fra ØVV

ØVV har pr. 1. des. 1997 mottatt følgende priser:

- Miljøvernprisen i Norge 1991 gitt av Conservation Foundation* i England.
- Kulturvernprisen i Norge 1991 gitt av Conservation Foundation* i England.
- Deltakelse i den europeiske miljøvernpris-finalen i Wien 1991 arrangert av Conservation Foundation.
- Lokal pris fra Bryn Lions i 1992.
- Venstres miljøvernpris i 1992 (delt med Frognerparkens Venner).
- «Nordiska förbundet för kulturlandskap»s hedersgave 1992.
- Finsefondets stipend** 1995. Tildelt NOF avd. Oslo og Akershus og ØVV)
- De Grønnes Pris for «Solidaritet med Naturen» 1997.

* Teknisk arrangør var Ford Motor, Norge.

** Norges desidert største naturvernpris på 100 000 kr. tildelt for rehabilitering av våtmark med tanke på vadefugl. Området ved nordenden av Østensjøvannet er et resultat av denne prisen.

«Sothøna»

Vi etterlyser medlemmer som er interessert i å sitte i redaksjonen i medlemsbladet. Har du tid og lyst, ring Kari:

tlf. 22 29 87 67

og meld deg til tjeneste!

Tabula Gratulatoria

Vi inviterer medlemmer og andre som har lyst til å gratulere oss med jubileet til å tegne Tabula Gratulatoria i neste nummer av «Sothøna». Prisen er 300 kr. pr. tegning. Du/dere vil da få navnet ditt i en liten notis med overskrift – «Vi gratulerer ØVV med ti-års jubileet!».

Du tegner deg ved å skrive til Østensjøvannets Venner, PB. 77 – Oppsal 0619 Oslo eller ringe Mari på telefon 22 27 28 23 eller Finn 22 27 28 10.

HAR du flyttet – eller SKAL du flytte?

Vi oppfordrer våre medlemmer til å sende oss melding om flytting slik at medlemsfor-sendelsene kommer riktig og raskest mulig frem til dere. Sothøna vil ikke bli ettersendt hvis ikke melding om adresseendring er gitt.

Kan noen hjelpe Jan Christensen med å samle sponsorstøtte?

Henvendelse Tor Jacobsen, tlf. 22 95 20 20.

Følgende artikler fås kjøpt fra foreningen:

Erik Damsgaard, Luftfoto av Østensjøvannet

	Ord. pris	Tilbud
Medlemmer	kr. 150,-	kr. 75,-
Ikke-medlemmer	kr. 200,-	kr. 100,-

Jørn Areklett Omre, Høstflukt – Østensjøvannet

Bildet har vunnet 1. pris i fotokonkurranse. Takket være gunstig pris fra trykkeriet har vi følgende tilbud:

	Ord. pris	Tilbud
Medlemmer	kr. 100,-	kr. 50,-
Ikke-medlemmer	kr. 150,-	kr. 75,-

Postkort

Tilbud: 5 ulike postkort

Almanakk

Sothøna

Klistremerker

Hefte om Østensjøvannet

Medlemsnål

T-skjorter: Medlemmer

Ikke-medlemmer

kr. 5,-

kr. 20,-

kr. 30,-

kr. 30,-

kr. 10,-

kr. 15,-

kr. 25,-

kr. 60,-

kr. 75,-

Luftfoto, høstflukt og postkort selges i Langerud blomsterbutikk, samt på Oppsal og Bøler bibliotek.

Send postgiro med bestilling og mottakers navn og adresse, og vi leverer på døren innen en måned.

Foreningens postgiro kontonummer er 0801.273.1826.

Hengebjørk

Lavlandsbjørk

Or

Hassel

Vintereik

Sommereik

Rogn

Vi ser på forskjellige trær

Ask

Asken betraktes som viltvoksende over hele Europa, unntatt det nordlige Skandinavia, nordlige Skottland, Irland og storparten av Spania. Den fins dessuten i Kaukasus og det nordlige Lilleasia. I Norge er den viltvoksende i lavere strøk, på Østlandet nord til Biri og Ringsaker og langs kysten nord til Trøndelag.

Asken kan under gunstige forhold bli ca. 40 m høy, i vårt klima neppe over 25 m. I sluttet bestand får den ganske rett og høyt oppkvistet stamme. Frittstående blir hovedstammen gjerne kort og deler seg i et antall hovedgrener, som kan danne en vid, men forholdsvis åpen krone. Grenene har grågrønn, glatt bark og er noe bredere og flattrøkt like under knoppene.

Knoppene er forholdsvis store og svarte, tykke knoppskjell som er kledd med korte filthår.

De motsatte og ulikefinnete bladene har 9–15 par sittende, lansettformete og sagtakkete småblad. Frøbladene og de første løvblad hos frøplantene er hele. Asken har senere løvsprett enn alle våre andre løvtrær. Bladene folder seg ikke ut før i begynnelsen av juni. Løvet felles også forholdsvis tidlig, ofte alt i slutten av september. Det er

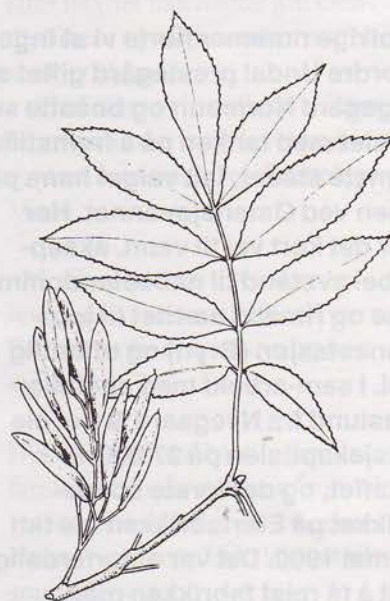
småbladene som løsner og faller av først, mens bladstilken blir sittende på treet ennå en tid.

Blomstringen foregår på bar kvist. De små blomstene mangler blomsterdekke og sitter i meget sammensatte klaser fra sideknopper på forrige års kortsqudd. Det forekommer både hunn-, hann- og tvekjønnsblomster. Disse kan alle sitte på samme tre, men det finnes også trær med en eller to slags blomster. Bestøvningen skjer ved hjelp av vinden. Nøttene blir fort fullvoksne og har som modne en gulbrun farge. Ofte sitter de på treet vinteren over, og spiringen tar først til når de har ligget i jorda i ett år.

Stammebarken er i ungdommen glatt og grågrønn, senere dannes en hard, gråaktig skorpebark.

Jo bedre treet vokser, desto lengre holder barken seg glatt.

Veden hos ask har lysebrun kjerne og en bred, gulhvitt ytre del. Den er grovporet med tydelige årringer og er omtrent like tung og hard som eikeved. Asken er et av de verdifulleste treslag til fremstilling av mange slags redskap.

For å trives krever asken næringsrik jord med frisk fuktighet. Stillestående vann tåler den ikke. Den krever også mye lys og må stå forholdsvis glissent når den opptrer i bestand. Mot frost er den svært ømfintlig. På tross av det sene løvsprett hender det at de unge skuddene skades av vårfrost.

Fra gammel tid er asken sett på med ærbødighet. I den norrøne mytologi var jo asken Yggdrasil verdenstreet, med en topp som nådde til himmels ogen rot som var hos Hel, en hos jotnene og en hos menneskene. Under kronen på treet samlet gudene seg til rådslagning.

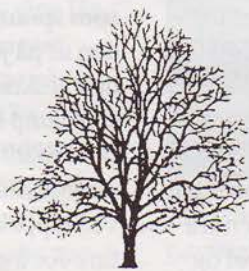
Av Grete Zahl

Spisslønn

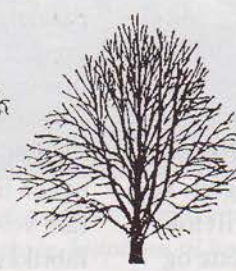
Osp

Lind

Ask

Bøk

Alm

Den norske Eterfabrikk og Fagerås gård

AV INGUN JAHREN

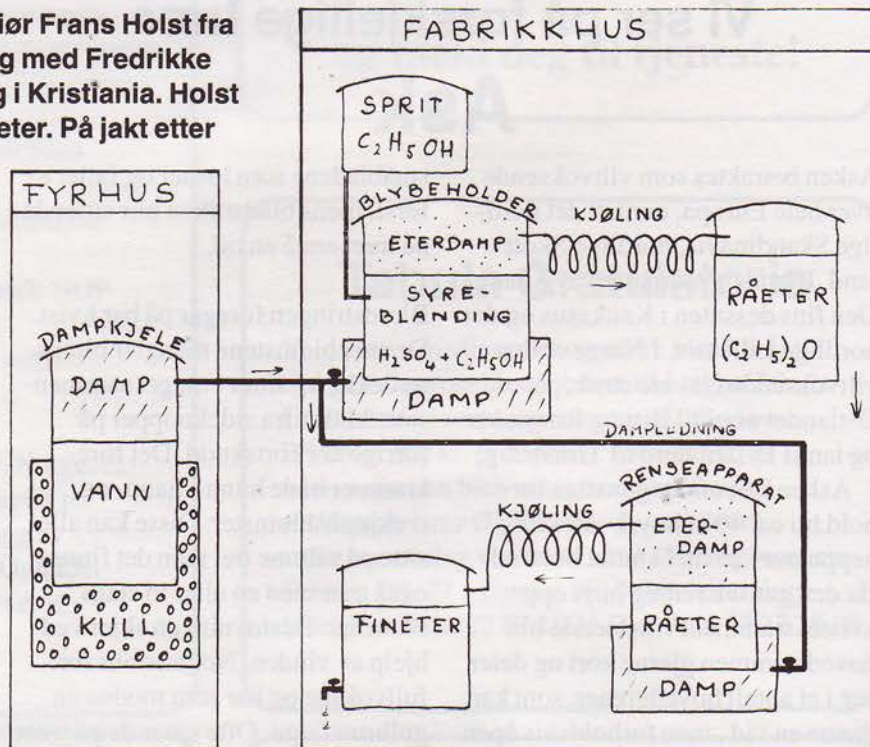
I forrige nummer hørte vi at ingeniør Frans Holst fra Nordre Undal prestegård giftet seg med Fredrikke Ingegerd Normann og bosatte seg i Kristiania. Holst syslet med tanken på å fremstille eter. På jakt etter egnete steder, falt valget hans på åsen ved Østensjøvannet. Her var det kort vei til vann, akseptabel avstand til naboeiendommene og rimelig nærhet til jernbanestasjon (Bryn) og offentlig vei. I sam-arbeid med apoteker Haslund fra Nyegaard & Co. ble aksjekapitalen på 27 000 kr skaffet, og det første spade-stikket på Eterfabrikken ble tatt 8. mai 1900. Det var et forferdelig slit å få reist fabrikk med bygninger, og Holst arbeidet i perioder nærmest døgnet rundt.

Fabrikasjonen

Til oppvarming av syreblandingen i råeterapparatet brukes damp. (Se figuren).

En svær vannbeholder i fyrhuset ble fyrte opp med kull. I 1916 gikk det med 30 tonn. Fyrbøteren skuffet kullet inn, slagget ble brukt til veifyll. Dampen gikk i ledning frem til fabrikkhuset, og det var ofte vansker med isolasjon og lekkasjer. Selve råeterapparatet var en beholder av bly, det holdt best for svovelsyren. Men blylodderen måtte stadig tilkalles, det ble driftsstans og omkostninger.

Etter fremstilling ble råeteren fylt på renseapparat. Kjølekolonnen besto av en mengde ledninger og kobberør. Etter drift som varierte i lengde etter antall viderverdigheter og etterspørsel, ble alt skrudd fra hverandre og lagret. Ved sammensetningen til ny drift tok det tid å få alle koblinger tette og blydelene uten lekkasje.

Forenklet skisse av eterfremstilling før i tiden.

Vannforsyningen fra Bølerbekken var lunefull. Den kunne gå tørr eller flomme over med slam og grus – og tette ledningen. Da var det ut på jordet for å lete etter stoppekraner og rense opp med damp.

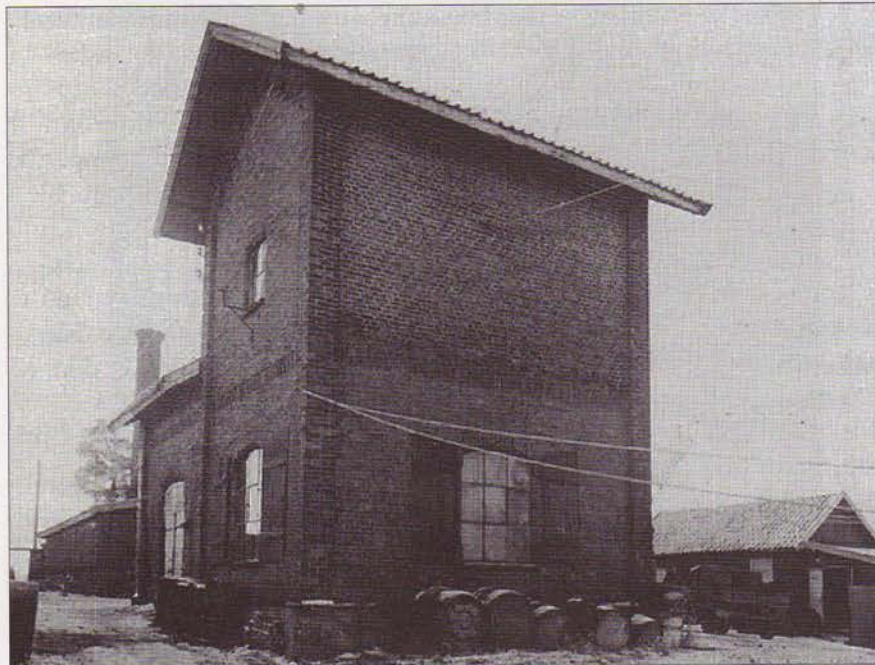
Spriten fra Løiten var til tider så uren at den var ubrukelig og måtte returneres. Ny sprit ble kjørt frem, og driften gikk om igjen. De tunge fatene ble trillet opp på bukker for kontinuerlig påfylling av råeterapparatet etter først å være veiet og gradert. I 1916 gikk det med 40 000 liter sprit.

Ved driftsstans ble apparaturen tømt og rensed og reststoffene helt ut i en liten bekk for spillvann. Den fant veien nedover skråningen fra fabrikk og var gul av svovel og luktet nafta.

Utvidelse og nesten-ulykker

Holst hadde drevet forsøk med narkoseeter noen år. Ved utbruddet av 1. verdenskrig ble det høyaktuelt med produksjon, og nå gav myndighetene grønt lys. Produksjonen foregikk i fabrikkhuset. Holst burde visst bedre, prosessen er meget ildsfarlig.

En drastisk hendelse inntraff i desember 1914. Menneskelig svikt førte til brann i en natriumskanne som sprang lekk. Holst fikk kastet den ut på jordet, der den merkelig nok sluknet. Men inne i huset var eterdamp blitt antent, narkoseapparatet brant som et gassbluss og en eterbeholder på 200 kg ble antent ved tappekranen. Alt og alle stod i fare for å gå i luften, men de opptrådte resolutt, fikk slukket ved

Fabrikkhuset i sin opprinnelige skikkelse. Det ble bygget høyt for å få plass til den lange kjølekolonnen. Bildet er tatt i slutten av 30-årene. Foto utlånt fra Den norske Eterfabrikk.

tappekranen og bar med felles anstrengelser det brennende apparatet ut mens natriumstykker på gulvet eksploderte og sprutet omkring. Et under at alt gikk godt!

Narkosefabrikasjonen ble henlagt til Bakkehuset, og to «naftajenter» fikk sesongarbeid med å få narkoseeter klar på flasker til forsendelse. Heller ikke dette var trygget mot menneskelig svikt. En ny ulykke kunne fått drastiske følger. Jentene hadde sølt ut noe eter og en av dem kom inn med en brennende lykt. Flammende stod til værs, men heldigvis fikk de reddet seg ut, og ilden fikk man bukt med.

Verdenskrig og oppgangstider

Etterspørselen etter allslags eter økte strekt under krigen, og fabrikkene gikk med stort overskudd. I 1916 var utbyttet likt aksjekapitalen. Direkte sammenlignbart er det ikke p.g.a. den sterke prisstigningen. Gunstig var det imidlertid for den som hadde gjeld å betale, og Holst innfridde mange av sine lån. Det var her som alltid i krigers kjølvann; mange profiterer på andres krigføring og ulykke.

En annen grunn til et godt driftsresultat var bruken av billig sulfitsprit til teknisk eter istedenfor dyr potetsprit, som dessuten ofte var dårlig. Oppskrift og fremgangs-

måte kom igjen fra en svenske, og metoden virket utmerket. Det som nå var satt i gang av produksjon, fortsatte i mange år, nesten uforandret frem til siste verdenskrig.

Villaen

Holst familiebolig stod ferdig høsten 1903. De representerte et stort løft både økonomisk og arbeidsmessig. Ruvende ble den, da den også skulle huse hans kjære foreldre og svigerfaren Normann.

Huset ble satt opp av teglsten med to lags tykke vegger. Grunnflaten var 150 kvadratmeter i to etasjer. På nordsiden var to verandaer trukket inn under taket. Herfra var det vidt utsyn over natur og ferdsløp og over sommerens solnedganger over Østensjøvannet.

Villaen og fjøset sett fra nord-øst. Den lille bygningen imellom er et gammelt privet fra Abildsø skole, kjøpt inn til hønsehus og do. Bildet er fra 1909. Foto: F. Holst.

Huset ble døpt «Villa Fagerås» etter navnet han hadde gitt eiendommen, og alltid senere omtalt som «villaen».

Med alle vel installert i villaen og fabrikkens trygt levebrød, syntest fremtiden vel tilrettelagt. Men:

«Mor kunne ikke trives her og maset på at kome tilbake til byen. Far var en fredens mann og fant sig deri».

Høsten 1905 var bare ingeniørfamilien tilbake i villaen, som ble vel stor for de tre pluss en pike. Noen rom ovenpå ble leiet ut til sommergjester.

I årenes løp skulle det bli mer utleie, da mye skulle utvikle seg annerledes enn Holst hadde tenkt seg.

Gårddriften

Helt fra starten ble jordene, ca. 20 mål, lagt ut til eng som fôr til hestene. I 1906 utløp forpaktningen på Bogerud myr, og Holst kjøpte ca. 60 mål for 6 800 kr. Det var en god tilvekst til gården. Nå gikk han med på å dyrke opp myra for teig og så til med erter, kløver, timotei

og havre. De andre jordene bruktes helst til poteter. Myra gav en god avling, men oversvømmelse vår og høst var en ulempe.

Fjøs var under bygging, og i 1907 stod de tre første kuene på båsen, senere ble det fem.

Men fjøsdriften ble for besværlig i lengden, og hele besetningen ble solgt etter tre års drift. Noen år med forpaktere var heller ingen lykkelig løsning. Holst besluttet å drive høyproduksjon selv, men da trengte han en god låve. Den fant han på auksjon på Sarabråten desember 1913. Låven var av helt tømmer og kostet 340 kr. Fremkjøringen foregikk i begynnelsen av mars med slede over Nøkle vann, og deretter avlastning på Rustad gård. Føret var elendig, men kjærkomne kuldegrader reddet situasjonen. En hektisk virksomhet brakte låven den siste etappen via Bogerud og frem til Fagerås. Riving og kjøring betaltes med 139 kr. Samme høst var låven klar til bruk.

Høyproduksjonen gav mer lønnsomhet med mindre slit. Nå kunne høyet selges etter hvert utover vinteren, og noe mer fjøsdrift ble det ikke i Holsts levetid.

Fyrverkerihuset

«I 1904 begynte jeg at tilvirke fyrverkeri, en liten fabrikasjon vi kun har som en bibeskjæftigelse,» skriver Holst.

Geskjeften måtte ha et hus, det ble satt opp i «bakken», på jordet nedenfor fabrikkveien. Det kaltes også Raketthuset, senere bare Bakkehuset.

Her ble det tilvirket saluttskudd, kanonskudd og blomsterfontener, rimeligvis også andre finesser etter som sakene tydeligvis var populære. Til husbruk ble det også saluttert ved festlige anledninger, og medbrakte rakettsaker satte spiss på livlige aftener både i og utenfor bygda.

Til St. Hans knitret fyrverkeriet

om kapp med bålet, men merkverdig nok var nyttårsaften ganske uten salutter og fontener.

Produksjonen stanset opp da Holst fant det fornuftig å trappe noe ned, og hele «fyrverkeritralet» ble solgt i 1911 for 600 kr.

Bakkehuset ble leiet ut til sommergjester, bl. a. en fru Øverland med to sønner, hvorav den eldste, Arnulf, både malte og skrev dikt. Huset ble også brukt som forpakterbolig en periode, og fra 1915 til narkoseeter.

Forts. neste nummer.

Artikkelforfatteren er datterdatter av Holst og har i mange år vært lærer på Nordstrand og Lambertseter skoler.

Artikkelen er fra Søndre Aker Historielags årbok fra 1987. Gjengitt etter tillatelse av artikkelforfatteren og styret i historielaget.

Den er å få kjøpt ved henvendelse til Søndre Aker Historielag, PB Lambertseter 55, 1101 Oslo.

Treets funksjoner

AV FINN A. GULBRANDSEN

Her i «Sothøna» har Grete Zahl gående en serie om trær. I denne artikkelen skal vi se litt på treets funksjoner, hvilken nytte vi har av trær og hvorfor det er viktig å tenke seg uvanlig godt om før man feller et tre. Når treet dør, sier biologene at det er halvveis i sin viktige jobb for naturen.

Alle trær er knyttet tett til omgivelsene. Bokstavelig talt dersom vi tenker på røttene. Røttene oppgave er å suge opp vann og næringsstoffer til treet. Bladene opptar sollys, opptrer vinddempende, gir oss en skyggefull og sval plass og avgir fuktighet til luften. Samtidig

gir treet de fleste fuglearter en nærmest fullkommen beskyttelse, og insekter, fugler og dyr har bolig og henter næring i treet. Et tre kan produsere opptil 370 l oksygen i timen. Hver dag kan det ta opp kanskje 80 liter vann gjennom rot-systemet. Vannet bringes rundt i

treet gjennom svært tynne rør. I skogen er trærne en viktig reguleringsfaktor av vannavløpet. Vi kan sammenligne skogen med en svamp. Et tre kan ha en pumpeytelse på nærmere 30 000 liter vann i året. På bakken og i jorda under treet opererer bakterier, mark, tusenbein, biller, lus og andre insekter. De er med på å omdanne løv og gammelt trevirke til jord med et naturlig næringsinnhold. De gjør også jorda under treet porøs slik at svampvirkning opptrer. Jorda rundt treet, røtter og små levende kryp er med på å rense vannet. Den totale vannmengde et tre med rot-system og jord kan holde tilbake, utgjør om lag 70 000 liter i året.

ABILDSØ
elektriske

En lovende forbindelse...

• Design: Bergsjon, Melbye & Rosenbaum as • Foto: Morten Krogstad

Lærlingene ved Abildsø elektriske 1998

Sterkstrøm •

Svakstrøm •

Tele •

Data •

Brann •

Lyd/bilde •

El-takst •

Prosjektering •

Alarm •

<http://www.abildsoelektriske.no>

Smedbergveien 5 Tlf. 22 28 70 36

Det sier seg selv at skogen derfor er svært viktig når det gjelder å forebygge flom. (Sammenlign med plastrør i overvannsledningene i bebyggelse). Trærne har også en evne til å rense luften og regulere fuktigheten. Treets blader kan fordampe om lag 5,7 liter i timen, og det kan greie å rense begrensede mengder forurensninger fra luft og vann. Denne rensingen er livsviktig for miljøene. I tillegg er den gratis. Dessverre har menneskene stilt seg

slik flere steder at treets tålegrense er passert, og vi får ødelagte skoger der naturen er ute av likevekt. Jorda presses sammen under trærne. Regnet renner fort vekk, og det blir oversvømmelser.

Ca. 75 % av årlig nedbørsmengde i en skog blir lagret her i trærnes svampområder, røtter, stamme og blader. De resterende 25 % siger langsomt ned i jorda, filtreres og fyller opp grunnvannet. Vi kan si

det er et samspill mellom livet i jorden og treets rot med omgivelser som gjør at vannet ikke renner bort umiddelbart. Disse prosessene er helt avgjørende for at et landskap ikke skal ødelegges. Treet og skogen spiller derfor også en avgjørende rolle for vannbeholdningen overalt.

Kilde: «Vann er lik liv» av Frederic Vester.

Siv^D og siv^F, fru Blom – del 2

AV JAN WESENBERG

I Sothøna nr. 14 tok jeg for meg noen av de høye våtmarksgrasene som preger «sivvegetasjonen» (slik vi vanligvis bruker ordet «siv» i dagligspråket) rundt Østensjøvannet. De høye, smalbladete plantene som utgjør hovedtyngden av denne «sivvegetasjonen» rundt vannet, er ikke siv i den betydning av ordet som brukes innen fagspråket (dvs. medlemmer av sivfamilien), men hører til grasfamilien: den viktigste av dem alle – takrør, og videre strandrør, kjempesøtgras og vassrørkvein.

Som det ble nevnt i denne artikkelen, er det tre plantefamilier som har medlemmer som kommer inn under dagligspråkets «siv»-begrep: grasfamilien, starrfamilien og den «egentlige» sivfamilien (jeg skriver «egentlig» i anførselstegn, fordi det jo er dagligspråket som har «opphavsrett» til dette ordet, og vi fagbotanikere har neppe noen rett til kalle ordets langt nyere betydning i vårt fagspråk som mer «egentlig» eller «riktig» bare fordi vi forvalter en fagkunnskap om disse plantene). I artikkelen innførte jeg, litt på fleip men mest på alvor, de to begrepene *siv^D* og *siv^F* for å skille dagligspråkets sivbegrep (som litt røft kan defineres som «grasliknende våtmarksplanter») fra fagspråkets (som er definert utifra slektskap, og ikke utseende og voksested). Botanikere har en felles sekkebetegnelse for disse tre familiene: *graminider*, noe som rett og slett betyr grasliknende planter. Oversatt til dagligspråket vil «graminider» røft sett tilsvare *gras^D* (de av dem som vokser tørt) og *siv^D* (de av dem som vokser vått).

Denne gang skal vi ta for oss de to andre av disse tre familiene, nemlig starrfamilien og sivfamilien. Noen

vil antakelig dra mer kjensel på den gamle betegnelsen for starrfamilien, nemlig halvgrasfamilien. Denne er nå mer eller mindre forlatt, da disse plantene ikke er «halvveis gras», men helt og fullt seg selv.

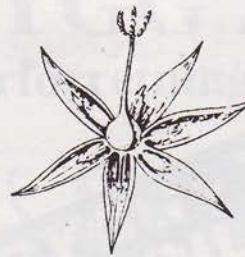
Forskjellene på gras- og starrfamilien er mange: Grasene har hule stengler med leddknuter og blad som sitter i to rekker (det betyr at de går ut vekselvis til to sider fra stengelen, noe som riktignok ikke alltid er like lett å se uten at en ser nøye etter), mens starrfamilien har fylte strå uten de spesielle leddknutene som grasene har, og blader som sitter i tre rekker, altså avvekslende ut til tre sider av stengelen – og det er faktisk mulig å se ganske lett hos svært mange av dem. Men de viktigste forskjellene gjelder blomstene, som jo hos begge grupper er så små og reduserte at de overhodet ikke likner på blomster slik vi kjenner dem fra fioler, tulipaner og denslags. Hos både gras- og starrfamilien sitter de knøttsmå blomstene tett sammen i mer eller mindre kompliserte samlinger, blomsterstander. Hos grasene er blomsterstanden en «trinnsrakett»: blomstene grupperer seg (som regel én til tre–fire,

sjelden mer enn 7) i noen små enheter som kalles småaks (f.eks. «klumpene» i et hveteaks eller «bjellene» hos havren), og disse danner i sin tur et aks (f.eks. hos hvete, bygg, rug og kveke), et kjevle (f.eks. hos timotei) eller en topp (som hos havre og de fleste ville gras, også de fire som ble omtalt forrige gang). Hver enkelt blomst er hos grasene som regel (men ikke alltid) tokjønnet, og både hver enkelt blomst og selve småakset som helhet er omgitt av noen spesialiserte støtteblad, som kalles agner. Småaksene er ofte «flate» å se til, fordi blomstene sitter i to rekker i dem: en til venstre, en til høyre, så en til venstre igjen osv. Men nå skal jeg droppe videre detaljer.

Starrfamilien, derimot, har blomster som sitter som regel svært mange sammen i et aks – hver blomst bak ett dekkskjell og med noen svært få unntak ut til alle kanter av akset, slik at det i motsetning til grasfamiliens småaks blir trint (lubbent), omtrent som en kongle eller sigar, og ikke flatt. Ellers kan de enkelte blomstene være én- eller tokjønnete, og aksene kan være plassert på ulike måter. Jeg skal heller ikke her gå videre i detalj – men avrunde med at felles for både gras- og starrfamilien er at selve blomstene sitter gjemt bak sine støtteblader (agner, dekkskjell), slik at når en ser på planta så er selve blomstene usynlige fra utsida. Selvsagt må en jo klare å tolke plantas oppbygning rett for å kunne se det. Sivfamilien skiller seg fra begge de andre ved at blomstene riktignok er svært små og puslete, men fullt ut synlige og likner i oppbygning

Et typisk gras-småaks (eksempel: engrapp). Bak hvert av de 4 øverste skjellene på bildet sitter det en blomst. Hele småakset er ca 3 mm langt.

Den egentlige sivfamilien har i mot-setning til gras- og starrfamilien blomster som «ser ut som blomster», selv om de er små og brune eller grønne. Her er blomsten hos siv – med litt fantasi kan en kjenne igjen en tulipanblomst i miniatyr.

Aksene hos starr kan se svært ulike ut. Tegningen viser et hunn-aks slik det ser ut hos flere av våre store våtmarks-starrarter (stautstarr, kjempestarr, flaskestarr, sennegrass). Akset består av dekkskjell, og innfor hvert dekkskjell sitter en hunnblomst, innesluttet i et flaskeformet organ som kalles fruktgjemme. Hele akset er hos ulike starrarter fra noen få mm til 6–7 cm langt.

svært på knøttsmå, brunaktige eller grønnaktige miniatyrgaver av blomstene hos mange liljeplanter, f.eks. hos tulipaner, liljer og scillaer. Her er det ikke noen reduserte, ugjenkjennelige ting som sitter gjemt bak dekkskjell, men små stjerneformete blomster som sitter åpent til.

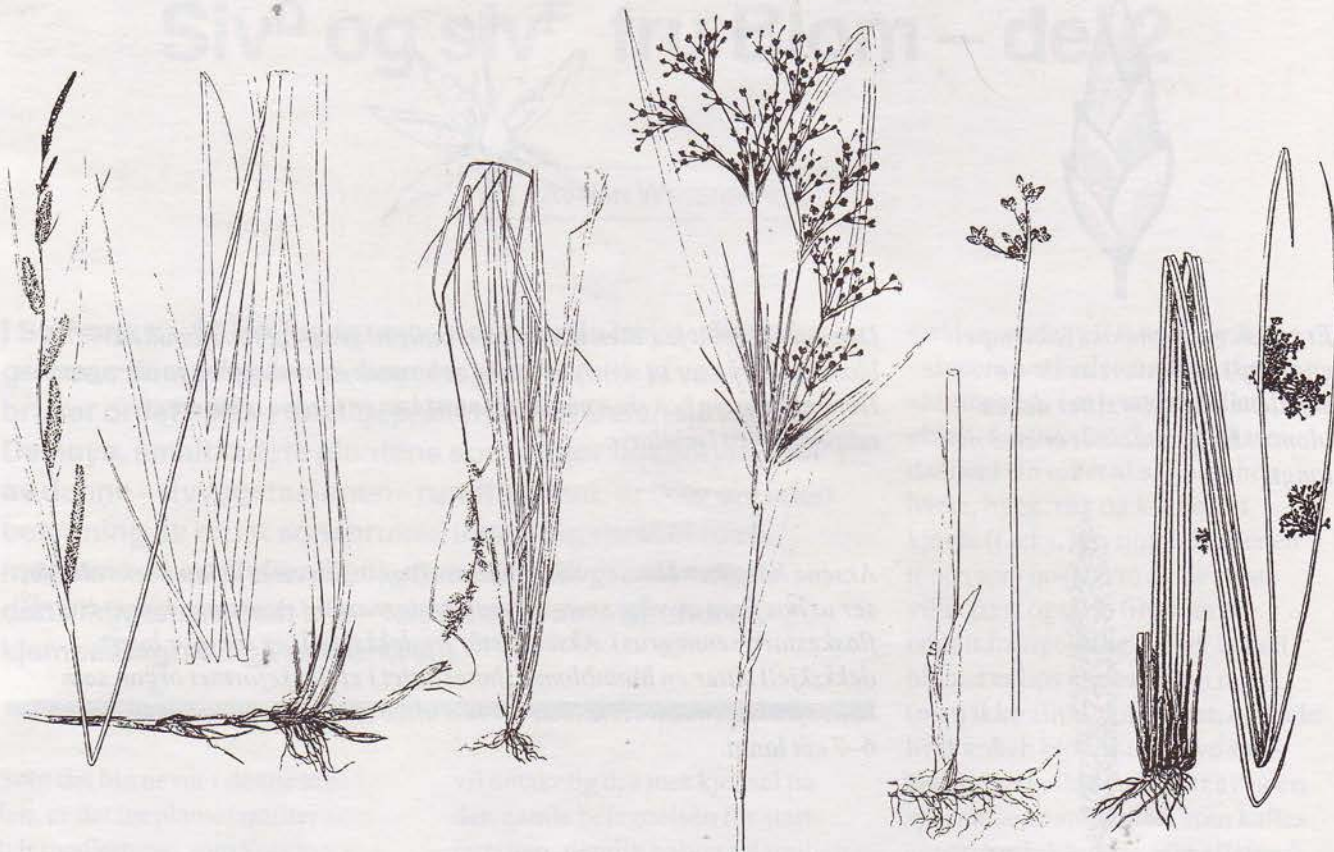
OK, nok om disse systematiske forskjellene. En må jo ha for vane å se litt nøye på unnselige, lite oppsiktsvekkende planter som en går forbi, for å ha lagt merke til disse detaljene. Jeg skal i stedet presentere noen av Østensjøvannets «siv^D» som hører disse to familiene til.

I store deler av norske våtmarker er «sivvegetasjonen» dominert av en bestemt slekt, nemlig *starr*. Starr er altså et spesialtilfelle av starrfamilien (innen den biologiske systematikken er slekt snevrere enn familie, underlig nok). Starrerne er en kjempeslekt med rundt 100 arter i Norge, og en del av dem er altså markante våtmarksarter – selv om ulike starrarter vokser i omtrent all slags vill vegetasjon. Men i så næringsrike sjøer som Østensjø-

vannet utgjør ikke starrerne en så viktig del av våtmarksvegetasjonen – de gir for en stor del tapt overfor de langt høyere våtmarksgrasene og andre planter, som dunkjæve. Hos oss er det bare én starrart som stedvis er relativt tallrik i våtmarka, og den er til gjengjeld ganske sjelden og eksklusiv – *stautstarr*, en kraftig sak med blågrønne blad og en samling av ca 5–6 cm lange aks i øvre del av stengelen: hannaks øverst og hunnaks under dem. Den største og lettest tilgjengelige forekomsten av stautstarr kan du se hvis du går langs den som regel delvis oversvømmete stien fra P-plassen ved brua til Bogerudmyra. Du vil da ha store mengder av den på venstre hånd, på landsida av det oversvømmete området. Vi har noen andre våtmarksstarrer også ved vannet, men de spiller en langt mer beskjeden rolle: *flaskestarr*, *sennegrass*, *trådstarr*, *tuestarr*, *langstarr* og rødlistearten *kjempestarr*, den sistnevnte ble omtalt i *Sothøna* nr. 10 («Rødlisteartene våre», 1995). En av disse, flaskestarr, er ellers «siv^D»-planta framfor noen andre i mer næringsfattige våtmarker, f.eks. ved vannene i

Østmarka. Og selvsagt har vi ved Østensjøvannet, som andre steder, også diverse starrarter i skogen og kulturlandskapet – men dem får vi la ligge i denne omgang.

Starrfamilien omfatter i tillegg til slekta starr, også noen andre slekter. Mest velkjent er antakelig slekta *myrull*. I gamle dager fantes det to arter myrull ved Østensjøvannet, men de er forsvunnet sammen med de øvrige myrplantene i takt med overgjødningen av vannet (se «En gang vokste det myrplanter ved Østensjøvannet», *Sothøna* nr. 9, 1994). Ellers går mange av starrfamiliens øvrige slekter under det felles navnet *sivaks* (et forferdelig, konstruert skrivebordsnavn, som attpåtil bidrar til forvirring i og med disse plantene ikke hører til sivfamilien!) To store, kraftige arter av sivaks finnes ved Østensjøvannet: *skog-sivaks* (relativt vanlig) og *sjøsivaks*. Denne siste fortjener noen ord. Den er en utpreget vannplante, som har lange, slanke, runde (sylindriske) strå uten blader, med en liten samling av brune aks på toppen, og som vokser i glisne, luftige bestander

Viktige våtmarksarter ved Østensjøvannet som hører til starrfamilien: fra venstre stautstarr, langstarr, skogsivaks. Videre sjøsivaks, som er omtrent utryddet av overgjødslingen, og til sist lyssiv.

ute i åpent vann – ofte på omtrent en meters dyp eller mer, slik at stråene gjerne blir over to meter lange. Den er ytterst karakteristisk når en har sett den, og svært vakker. Sjøsivaks dannet tidligere (helt fram til 1970-årene) bestander flere steder ved vannet, men har i løpet av de siste 20–25 årene forsvunnet på grunn av overgjødsling, sammen med det meste av den øvrige vannvegetasjonen. I 1993 rodde jeg rundt hele vannet og alle kanalene, i forbindelse med en undersøkelse for Fylkesmannens miljøvern-avdeling. Da klarte jeg å spore opp *to* pjuskete individer (!) av sjøsivaks, på Abildsø-sida. Jeg har ikke fått sjekket om disse to siste gjenlevende fortsatt er i live.

Det paradoksale er at ingen av de artene som utgjør «sivvegetasjonen» ved Østensjøvannet, er siv i fagspråkets betydning av ordet, dvs. at de tilhører sivfamilien. Det

nærmeste en kommer, er to arter, lyssiv og knappsiv, som vokser som kompakte tuer av opptil meterhøye, sylindriske, spisst avsmalnende blader og strå – stråene med en dusk av knøttsmå blomster ut til sida. Disse to finnes ikke i den egentlige våtmarka, men vokser langs grøfter og på fuktig eng.

Noen moral med dette stykket? Vel, hvis en mener den betydningen av ordet «moral» som en viss verdikommisjonen er satt til å stelle med, så kan en jo ikke unngå relativt ofte å komme inn på verneproblematikk når en arbeider med Østensjøvannet. Deler av floraen, og mye av den mest interessante og særpregete, har det ikke godt ved vannet vårt. Overgjødsling, parkifisering og kanalgraving har gått hardt ut over våtmarks- og vannfloraen. Denne betydningen av ordet «moral» roper på handling, på tiltak: «Hører dere, myndigheter,

våkn opp før det er for seint, ta vare på det biologiske mangfoldet!»

Men, hvis en som i skillingsvisene med «moral» mener rett og slett poeng, så vil leseren antakelig ha skjönt at jeg er litt fascinert av forholdet mellom dagligspråk og fagspråk. Dette at samme ord brukes i ulik betydning av ulike personer og i ulike sammenhenger, kan være frustrerende. Men hvorfor ikke heller se på det slik: dette er på mange måter to ulike språk, og ingen har noen gang hatt vondt av å være språkmektig. Ulike språk åpner dører til ulike verdener. Bare en blir klar over disse ulike betydningene og venner seg til å håndtere dem, så går det stort sett greit.

HÅNDVERKSBYGG AS

Tømrermester og Entreprenørforretning

MESTERHUS

Ryensvingen 9

0680 Oslo

Tlf. 22 57 84 60

**NYBYGG - TILBYGG
REHABILITERING**

Malermester Harald Askautrud A/S

Tlf. 22 57 84 70 Faks 22 57 84 65

- ★ Inn- og utvendig malerarbeid
- ★ Tapetsering
- ★ Gulvbelegg
- ★ Konsulentbistand

Malermester MLF

– fagkunnskap gir trygghet.

Mobil

Harald Askautrud 901 13 570

Morten Davidsen 907 48 101

Kontoradresse:

Ryensvingen 9, 0680 OSLO

Aktiviteter høsten 1998

Søndag 23. august: Vi feirer oss selv. Det er 15 år siden sju personer dannet Østensjøvannets Venner som en «løs» aksjonsgruppe. 10 år har gått siden vi startet opp som forening. Formålet var å hindre utbygging av Abildsø gård. Dette og mer til har vi greidd.

Familien Solbakken stiller tunet på Søndre Østensjø gård til disposisjon for underholdning og lek. Det blir folkevisedans og underholdning. Forfriskninger får du også kjøpt. Vi starter et spennende arrangement kl. 1300 og avslutter kl. 1600. **Værforbehold.**

Torsdag 24. september kl. 1830 på Skullerudstua - Jubileumsmøte I: Morten Bilet fra foreningen «Våre Rovdyr» viser lysbilder og kåserer om to av våre aller mest truede dyrearter – ulv og bjørn.

Morten er ofte ute i felten og observerer rovdyr. Han har usedvanlig gode kunnskaper om disse sjeldne dyra – så gode at han har vært «Våre Rovdyrs» representant i flere debatter i radio og fjernsyn. Morten er kjapp i replikken – dessuten kan han trylle! Ta med venner og kjente til et høyaktuelt kåseri på Skullerudstua.

Søndag 4. oktober: World Birdwatch – Norsk ornitologisk forening, avd. Oslo og Akershus inviterer til to korte vandringer langs Østensjøvannet. Første tur starter kl. 1000 – andre tur kl. 1200. Fremmøte ved broen i sydeneden av vannet. World Birdwatch har etter-hvert blitt en tradisjon ved vannet, og over hele verden er det slike arrangement denne dagen. NOF og ØVV vil også ha informasjons-

stand ved Langerudgarasjene denne dagen.

Torsdag 19. november kl. 1830 på Skullerudstua – Jubileumsmøte II:

Vi feirer oss selv nok en gang. Vår eminente «husfotograf» Jørn Areklett Omre viser nye lysbilder fra Østensjøområdet og kommenterer bildene i samarbeid med Finn. Som vel de fleste vet, er Jørn en av landets aller fremste naturfotografer. Vi er svært fornøyd med hans velvillighet overfor foreningen. Vi røper vel ingen hemmelighet ved å si at det vil foreligge en del «knallbilder».

Flere i foreningen har etterlyst en ny aften med bilder fra vannet og nærmiljøet. Nå har dere sjansen, møt frem.

Vi gratulerer ØVV med 10-års jubileet

*Din merke- og medalje-
leverandør i nærmiljøet*

Harry Fetts vei 2, postboks 130 Bryn, 0611 Oslo
E-post: post@barra.no Internett: <http://www.barra.no>
Tlf.: 22 27 74 00 • Fax: 22 27 12 55

Norges eldste spesialforretning i øl og vinråstoffer/utstyr

GODE RÅD ER GRATIS!

Kirkevn. 50, Tlf.: 22 60 21 28
Manglerud Senter, Tlf.: 22 26 08 00

Aluminiumklorid 25%
Middel mot sterk svette i armhulen

Vortemiddel 10 ml

Neglelakkfjerner

Scott-Mathiesens

•• hudvann ••

mot kviser

Fremstilt og pakket av:

A/S DEN NORSKE ETERFABRIKK, Oslo

**BRUKS -
HUNDEN**

– alt i hundeutstyr

Vi ønsker våre to- og firbeinte
venner en GOD SOMMER!

Vi skreddersyr utstyr til
DIN HUND

Mandag–Fredag 11.00–18.00
Lørdag 11.00–16.00

Østensjøvn. 74, 0667 Oslo
v/Bryn Senter
Tlf. 22 27 69 99

JØLSTAD
BEGRAVELSESBYRÅ

ABILDSØ

Enebakkveien 287

22 29 38 00

DØGNVAKT

Aase Jølstad Pedersen
Lyngveien 9
Tlf. 22 19 01 12

ERTIK EEG & CO. A.S

Aut. installasjonsfirma
Manglerud

Veien til velvære

TRIMHUSET
TRESKEVEIEN 31 - MANGLERUD
0681 OSLO - TEL. 22 27 75 70

Aerobic - Helsestudio
Solarium - Boblebad - Badstu

Manglerud Apotek

Mandag–Fredag 09.00–17.00
Lørdag 09.00–14.00

MANGLERUD SENTER – Tlf. 22 76 27 80

**FLISLEGGER
RØRLEGGER**

**Fornøyd med ditt gamle bad?
Ikke det? Kontakt oss da vel ...**

Vår spesialitet: Full modernisering av
bad og kjøkken. **18 år i bransjen.**

Butikkutstilling og utsalg av:
Baderomsinnredninger, sanitærutstyr,
rørdelar og fliser. **Pensjonistrabatt!**

Håndverksservice:
Snekker. Flislegger
Elektriker. Rørlegger.

DØGNVAKT
94 20 14 48

Bademiljø-Experten a.s
Aut. rørleggermester Freddy Botner

Butikk og kontor: Østmarkvn. 4
(v/Oppsal T-banest.) 0687 Oslo
Tlf.: 22 26 26 25 Fax: 22 27 60 06

bademiljø

- DIN RØRLEGGEBUTIKK

Vi gratulerer ØVV med 10-års jubileet

Gullåren as
Manglerud senter Tlf. 22 26 15 46
Lambertseter senter Tlf. 22 28 04 74

K KREDITKASSEN
CHRISTIANIA BANK OG KREDITKASSE

Filial Lambertseter

Langbølgen 7 – Tlf. 22 28 03 24

Larsen & Lindberg as

BIL OG BREMSESERVICE

Ryensvingen 13, 0680 Oslo
Telefon 22 28 40 00

HENTER OG BRINGER

GLASS EKSPERTEN

BØLER SENTER
Bølerlia 2
Tlf. 22 26 52 59

RYEN
Enebakkvn. 135
Tlf. 22 19 28 30

BERGERSEN

VANN og VARME a.s.

Autorisert rørleggermester

Smedbergveien 5, 1187 Oslo, tlf. 22 29 47 36
fax: 22 28 63 99, org. nr: 946106232

mitsubishi
-din partner i bil

Mitsubishi Motor Forum

ABILDSØ

Enebakkvn. 309 – Tlf. 23 03 20 00 – Fax. 23 03 20 01

**OPPSAL
UR-OPTIKK A/S**

• UR • BRILLER
• KONTAKTLINSER
SYNSPRØVE UTFØRES

Oppsal senter – Tlf. 22 26 50 94

**LAMBERTSETER
FOTO**

Tlf. 22 28 05 03
LAMBERTSETER SENTER

Støtt apotekene
i lokalmiljøet
**Lambertseter
Apotek**

Langbølgen 1, 1150 Oslo

FRITIDSHJØRNET AS

FAGJERN

Lambertseter senter

Tlf. 22 29 73 75

ELEKTRIKER

Autorisert EI-entreprenør

Lambertseter senter – Tlf. 22 74 58 58 – Mob. tlf. 90 12 90 30

BØLER APOTEK

Mandag–Fredag 09.00–17.00
Lørdag 09.00–13.00

Bøler Senter, Bølerlia 2–4, 0691 Oslo – Tlf. 22 26 44 95

OPPSAL APOTEK

Mandag–Fredag 09.00–17.00
Lørdag 09.00–13.00

Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo – Tlf. 22 26 11 97

WRIGLEY Scandinavia AS

Selskapsmat

Tlf. 22 67 64 90

STATOIL

Service Bøler

Bølerlia 1, 0691 Oslo
Tlf. 22 26 32 32

Tlf. 222 00 999

Krinkelkroken
Kaffe – Te – Gaver

Manglerud Senter
Tlf. 22 26 55 53

Hans Furu

Løvsetfaret 118, 1188 Oslo
Tlf. 22 29 65 66 • Fax. 22 29 91 67 • Mobil: 94 34 12 18

JERNIA
Oppsal
OPPSAL SENTER

ulrikke

MANGLERUD SENTER

STATOIL

Service Østensjø

Låvevn. 70 – Tlf. 22 26 33 35

På historisk grunn

Av VIGDIS KARLSTAD

Christinedal med omgivelser er et av byens fredede områder. Her kan man vandre på historisk grunn og få impulser som setter fantasien i sving, – mens den nye tiden rykker ubarmhjertig nærmere.

Ved enden av Østensjvannet ligger en av Oslos perler, en oase i et område preget av den moderne tiden. Kjører man langs den trafikkerte Østensjøveien vil man kunne la seg overraske av det vakre området med den idylliske dammen, som en gang var en svanedam, den buede hvitmalte trebroen og gårdstunet med den lille røde stuen. I den lyse årstiden likner stedet et nasjonalromantisk bilde man har bevart i minnet fra folkeskolens lesebok. Over det hele ruver Christinedal mystisk og majestetisk – et bindingsverkshus fra århundreskiftet, beskyttet av gamle løvtrær. Går man inn Harry Fetts vei og kommer inn på området forside, vil man kunne ta denne oasen i nærmere øyensyn. Her bør man ta seg tid til å bruke sansene, og dersom man er kunstinteressert eller historisk interessert vil man finne både opplevelser og lærdom. I innkjørselen til eiendommen kommer man først til et trehus som tidligere ble kalt arbeiderboligen. Her bodde arbeidere ved Høyenhall fabrikk. Ved siden av ligger stallen, rød malt og solid som en stall skal være. Hovedhuset, Christinedal, åpner seg som et eventyrhus som pirrer fantasien og innbyr til en oppdagelsesferd på området.

«Å tenke med øynene»

Christinedal ble bygget av Eduard Fett og gikk i arv til hans sønn Harry Fett, som ble riksantikvar i Norge. I realiteten var han vår

Christinedal, Harry Fetts vei 2 på Bryn

første riksantikvar, da den foregående bare var i stillingen et par måneder før han døde. Harry Fetts livsprogram var å få sine lesere og tilhørere til å «tenke med øynene». At han var levende opptatt av å bevare, av kunst og skjønnhet, er noe som tydelig kommer til uttrykk i den særpregede villaen og omgivelsene.

Det imponerende huset er bygget i rød murstein og grønt bindingsverk og synes å bli holdt oppe av den solide søylerekken. Over midtsøylene ligger en bysantinsk bærebjelke i sten. Denne ble kjøpt av Harry Fett fra en syrisk-jødisk kirke, og bærer inskripsjonen; «Må den bli husket av Gud, til gode og til velsignelse, den som til enhver tid oppholder seg på det hellige sted». Bak søylene hviler de romerske keiserbystene på sine sokler.

I hagen finner man en venetiansk marmorbrønn som har tilhørt dronningen av Kypros og Jerusalem, Catherina Cornaro, som levde fra 1454 til 1510. Slekten våpen med malteserkorset og hornet står som ubrutte segl på

sidene. På et høyere nivå i hagen ligger terrassen, som består av tyve mosaikkplater med tegninger av en rekke av Harry Fetts gode venner. Her finnes bl.a. Erik Werenskiolds «Bjørnunge», motiver fra store begivenheter, historiske personers familievåpen, samt tegninger av Axel Revold og andre kunstnere. Fem av vennenes tegninger ble til under en middag på Christinedal. Terrassen er omkranset av fjell og et særpregede steingjerde, og bakenfor står de gamle trærne som livvakter. Man kan få en fornemmelse av å befinne seg på «hellig grunn». I en skråning står et stort eiketre som ble plantet på Knut Hamsuns 60 års dag. I sommertiden er rhododendronbuskene tunge av de lysende blomstene, og om høsten bugner de gamle epletrærne av frukt, som trekker til seg rådyr på leting etter mat. De vare dyrene har vært hyppige gjester på eiendommen, og opp og ned på trestammene piler det ekorn. Det hviler en fred over dette stedet. Inne i villaen har tiden stått stille. Christinedal er preget av kunsthistorikerens og samlerens forhold til det bevaringsverdige og vakre. I det

rikholdige biblioteket finnes det utallige sjeldne verker, og i gangen utenfor den luftige hagestuen henger en gedigen krystallsekrone. Fra taket på galleriet skuer vakre kvinneskikkelser i relieff ned i hallen, og i Kroghsalen henger Kroghs store maleri «17. mai» som det sentrale bilde. I dette hjemmet sitter historien i veggene og skaper en følelse av andektighet. For en hel generasjon av kunstnere og kunstvenner ble dette mangfoldige huset et naturlig sentrum, og mange impulser har utgått herfra. Det er lett å forestille seg de sene aftener med takhøyde og diskusjoner om vår arv og historiens sammenheng. Det er lett å visualisere kandelabrenes flakkende lys over samtaler om Harry Fetts idè om vise mennesker at de først blir seg selv, blir levende skapninger med karakter og konturer, når de ser seg selv på bakgrunn av andre tiders liv.

Gammel verdighet, nye tider

Nå er den siste eier i familien Fett iferd med å flytte fra Christinedal, og nye eiere har kommet til. Tomten ned mot Østensjøveien er kjøpt av Byggholt, som skal reise fire boligblokker rundt et gårdstun. Dette har vakt endel sterke reaksjoner hos naboene – særlig sterke

var følelsene da skogholtet med de gamle trærne ble saget ned og idyllen ble brutt av anleggsmaskiner. Kanskje vil det vise seg at den nye og gamle tiden kan leve side om side i harmoni og til felles glede. – Eller kanskje er det her på sin plass med et sitat fra Harry Fett: «Anelsesløst og sorgløst vandrer slekten inn i konformiteten, henter sin fattige åndelige næring fra de samme kilder. Det blir en grå og skyggeløs slekt». Det øvrige området rundt Christinedal er fredet av riksantikvaren, og det hviler et særlig ansvar på de nye eierne til å bevare en av våre så sjeldne skatter

«Arbeiderboligen» og stallen er kjøpt av privatpersoner, og resten av området, inklusive hovedhuset, eies av firma Barra, som i en årrekke har holdt til i underetasjen. Firmaet fyller i år 75 år, og en bedre markering av jubileet enn å overta Christinedal kan man vanskelig tenke seg. I mange år har Barra fått være en del av dette unike miljøet.

Rådyrene er nå borte, og den moderne tiden har rykket nærmere Christinedal. Men den fredede oasen ligger der og viser oss en flik av vår kulturarv.

Østensjø-Rusken

LØRDAG 25 APRIL

Det er andre året på rad at Østensjøvannets venner og Østensjø Høyre går sammen om en vårdugnad. Vi hadde kunngjort aksjonen både på årsmøte, lokalpressen og med plakater. Tross dette møtte bare 17 ryddegutter og jenter opp. Vi var heldig og hadde oppholdsvær.

Vi hadde håpet på flere deltakere, for det er store områder som må ryddes.

Tre mann la trøstig i veg med å rydde stien rundt Østensjøvannet. Heldigvis ble to damer på sin trim-

tur rundt vannet praiet og utstyrt med søppelsekk. *Takk til alle som deltok.*

Tilsammen greide vi å rydde vårt tildelte område.

Det var mindre søppel å finne i år, så folk er ganske flinke til å holde orden.

Et par ting bør nevnes.

Hundeeiere er flinke til å ta opp hundedritt, men så kaster de den sorte posen elegant under en busk. Hvorfor bruker dere ikke søppelkassene? Det står 7 stykker rundt vannet!

En del hageeiere er veldig nøye med å ha orden i sin hage, men har ingen problemer med å transportere hageavfallet over veien til Østensjøvannet!

Konklusjon. Ryddeaksjon er nødvendig. Hvorfor ikke ta med deg en plastpose og plukke opp litt rusk, når du tar din Østensjøvannet rundt trim?

Så ser vi deg på neste Rusken aksjon, kanskje?

Johan

ABILDSØ GÅRD

ikke lenger blant de fredløse

AV ARNE NETTUM

Den 24. april var en stor dag for alle som fryktet blokkbebyggelse på området rundt den allerede fredete Abildsø Gård. I flere år har som kjent Selvaag Bygg A/S hatt denne gården på sin liste over overtatte eiendommer i gamle Aker. Oslo Kommune har hatt planer, men ikke råd til å overta eiendommen, men Byantikvaren og Riksantikvaren i fellesskap har hindret riving av de gamle bygningene.

Nå kan man mene hva man vil om fredning, redusert boligbygging, husnød og mange søkere om å få bolig i sentrale bydeler. Mange er det naturligvis også som prioriterer friarealer, landbruksarealer og bevaring av det eksisterende. Vår egen forening «Østensjøvannets Venner» er så absolutt blant de sistnevnte.

Så skjedde det. April måned var på hell da det ble innkalt til en pressekonferanse i anledning av at

et skifte i eierforholdet skulle finne sted. Forhåndsarbeidet har naturligvis pågått en tid, uten at det er kommet ut så meget som et pip om det forestående, hverken fra den ene eller den andre kant. For en tilsynelatende latterlig billig pris overdro så Selvaag Bygg A/S eiendommen til Universitetsinstituttet Cesar. Dette er et institutt som på internasjonalt plan arbeider for å skaffe, eller bedre vanntilførselen til trengende folk, særlig i

Midtøsten Men også i Europa og andre steder i vår unike verdener det behov for bedre vanntilførsler.

Selve navnet Cesar er ikke plukket rett ut av luften. Som alt annet på internasjonalt, og la oss også si nasjonalt plan for tiden, foregår så godt som alt på engelsk. Så også for navnet på Abildsø Gårds nye eier. Det står for «Center for Environmental Studies and Resource Management».

Det var samlet en fin forsamling

Svein Valden, ØVV, Boris Hansen, Manglerud bydel, J.M. Trolldalen, Eduard Grimstad, Per Bomann Larsen, byantikvar Hans Jacob Hansteen, Leidulv Mydland, byantikvaren (delvis skjult), og Øystein Eilertsen, Manglerud bydel.

Jon M. Trollaldalen, Cesar, Eduard Grimstad, Vannakademiet, Per Bomann Larsen, Selvaagbygg og Asgeir Føyen, Cesar. Foto: Arne Nettum.

representanter for de involverte på trappa foran hovedinngangen til det dessverre falleferdige hovedhuset. Vi kjente naturligvis igjen lederen for ØVV, Finn Arnt Gulbrandsen som ikke gjorde noe forsøk på å skjule sin begeistring. Foruten ham så vi styreformannen i institusjonen Cesar – Vannakademiet Edvard Grimstad, institusjonens arbeidende styreformann professor Jon Martin Trollaldalen, bosatt i Dovresvingen på Brattlikollen, altså ikke langt fra Abildsø, og direktøren for samme, Asgeir Føyen, lokalpatrioten Boris Hansen og formannen for Østensjøvannets Kulturfond Herman Berger. Både By og Riksantikvar hadde sine representanter på plass, sammen med flere lokale «honoratiores».

Alle disse var å finne på «bevaringsfløyen». Men heller ikke representanten for Selvaag Bygg A/S, direktør Per Boman Larsen

var misfornøyd med det endelige resultat, lot det til.

Kjøpesummen på 1.9 millioner kroner blir vel for «småpenger» å regne når sluttsummen for den nødvendige restaurasjonen av gård og grunn kommer på bordet.

Institusjonen Cesar håpet naturligvis på bidrag fra såvel private som offentlige pengesterke organisasjoner for å dekke de utleggene som uvegerlig må komme for å få satt gården i stand til å motta norske og utenlandske representanter for en vanntørstende verden. En tar vel ikke munnen for full, eller skal vi heller si «BRUKER FOR STORE BOKSTAVER» om vi karakteriserer Finn Arnt Gulbrandsens gledesutbrudd som den reneste indianerdans da han konstaterte at overtakelsen nå «de-finn-itivt» var i havn. Som en takk fra ØVV overrakte han da også en gave til de to involverte parter. De to lederne for

Exit Selvaagbygg? Per Bomann Larsen fra enprenørfirmaet forlater Abildsø.

henholdsvis Selvaag Bygg A/S, Per Boman Larsen og for institusjonen Cesar, Jon Martin Trollaldalen takket, hver på sin måte for gaven, som de viste å sette stor pris på.

Mitt Østensjøvann

Trond og Oddlaug Berg trives ved Østensjøvannets bredder

TEKST OG FOTO: ARNE NETTUM

En kan vel trygt si at det er en drøy mannsalder siden Trond og Oddlaug Berg, med eksamen artium og lærerskoleutdannelse forlot Nord-Norge, og slo seg ned på Bryn, Som de fleste andre innflyttere har de bodd forskjellige steder i distriktet, men til enhver tid i umiddelbar nærhet av Østensjøvannet. Begge er ivrige mosjonister, og selv om de begge nå har passert både den tredje og fjerde konfirmasjonsalderen, er de stadig å finne på tur rundt vannet. Trond vil ikke på noen måte kalle turene for jogging. Han poengterer bare at det er for å holde seg i form, men skal noen følge ekteparet i løypa rundt vannet bør de nok ha litt forhåndstrening. Av yrke er Trond Berg professor ved Universitetet i Oslo med cellebiologi som hovedfag. Faget zoologi er heller ikke

ukjent for meg, så dyrelivet rundt vannet er et ønsket emne, sier Trond til Sothøna. «Jeg skulle naturligvis også hatt inngående kjennskap til fuglelivet, men kjenner nok bare de vanligste som i løpet av året slår seg ned og hekker langs breddene», legger han raskt til. At familien kan holde seg a jour med livet rundt deres kjære Østensjøvann skyldes blant annet at de nå har bosatt seg i Langerudsvingen, med utsikt rett ned på våtmarksområdet syd for selve vannet. Fuglelivet rundt vannet er så tett at det nærmest tar seg ut som snevær når hvite hettemåker og andre mer ornitologiske sjeldenheter flyr over markene. En av årsakene til fuglemylderet denne gangen er at det står en kar og fører den flyvende skaren med brødbiter. Fuglene sluker dem med begjærlighet.

Plutselig putter han en av bitene inn i sin egen munn og tygger tilfreds. Dette får oss, i all vår uvitenhet til å spørre Trond om hvordan det kan ha seg at det samme «fôret» kan omdannes til både menneskemuskler og dyremuskler. – Her treffer vi Trond hjemme rent faglig. – Dette er en del av hans eget kunnskapsområde, og han gir en saklig godt begrunnet forklaring på hvordan de genene som befinner seg i hvert enkelt individ omdanner føden til passende celler i de respektive kropp. Å gjengi forklaringen om hvordan DNA – molekylene omdanner maten til egnede celler vil nok føre for langt, og ligger vel utenfor det emnet Sothøna denne gang skal stille med. Men kort sagt kan en si at disse DNA-molekylene er med på å identifisere hvert enkelt individ, kanskje langt sikrere enn et

fingeravtrykk. Disse molekylene finnes i alle celler, slik at selv en hudrest, en bloddråpe eller andre små partikler kan røpe hvem delene stammer fra. Dette kjenner vi jo nå til fra nyere kriminaletterforskning

For ikke å komme for langt ut på jordene, selv om vi befinner oss ved de mange rundt Østensjøvannet, slutter vi med denne form for naturvitenskapelig utredning mens leken er god, og kommer tilbake til Trond og Oddlaug Bergs liv blant fugl og dyr rundt vannet.

Det hender ofte at vi på vår vandring rundt vannet stopper opp for å høre og se på fuglene. Særlig i nordenden, ved Østensjø skole og Tallberget, kan vi høre mange forskjellige fuglelåter. I sørenden er det vel stort sett måkene og endene som råder, skynder Trond seg å legge til. Vi er begge litt lei for at vi ikke klarer å identifisere hver enkelt fugl, men det blir bedre etter hvert, legger Trond til. Systematiker som han er, har han notert at

det er blitt omtrent 1200 turer rundt vannet siden 1985, men det blir nok flere med tiden. En sjeldenhet som ble observert for en stund siden, var en brushane, forteller Trond.

Han kommer her med en liten bok men med et unikt innhold. Boken har tittelen Østensjøvannet, og er skrevet av blant andre professor, botanikeren Ove Arbo Fr. Høeg.

Dette er en bok som burde finnes i et hvert hjem blant oss som bor og liker oss ved det unike vannet. Boken fører tankene over på fiskene. Særlig er det vel gjedde man tenker på i denne sammenheng. En rugg på drøye 26 kilo er vist nok halt opp av et av Norges mest næringsrike vann for noen år siden.

(Undertegnede kan huske at det å skyte gjedde fra strandkanten var en utbredt hobby og matauk i 1920–30 årene. Selvsagt var det min generasjons foreldre som drev den form for fangst.) I dag er det

andre aktiviteter som bedrives sammesteds.

Vi har nevnt joggeturene, men noe som ikke er fullt så passende på de smale veien og stiene rundt vannet er racersykling. Rett som det er kommer det et fartsfantom farende. Vi kan ikke annet enn å appellere til syklistenes sunne fornuft og be dem redusere farten etter forholdene her. Vi har selv hørt at handikappede personer i gå – eller rullestoler har en utbredt frykt for disse, la oss kalle det uvettige fremtoninger på sine tohjulinger. Skjerp dere! Gang- og sykkelveiene rundt vannet har heller ikke den standard de burde ha. Et lite skrap i den kommunale økonomi skulle vel kunne skaffe penger til en høyst nødvendig drenering.

Vi takker for praten og ser paret forsvinne opp over broen mot veikrysset ved Abildsø.

Besøk distriktets oase!

**Ett av Norges største hagesentre...
-en naturopplevelse for store og små!**

- GODE TILBUD
- BEST KVALITET
- STØRST UTVALG

KOTENGs HAGESENTER

Gen. Ruges vei 107 - Tlf. 22 29 57 00

Ny, sjelden blomsterflue ved Østensjøvannet

AV MORTEN FALCK

Insektundersøkelsen ved Østensjøvannet bekrefter til fulle at områdene rundt vannet må bevares. Mange spennende arter er registrert, og vi skal fortsette registreringene en sesong til.

Det er det all grunn til. Vi har funnet flere arter som er nye for Norge, og mange som er sjeldne. Her skal jeg bare kort nevne et par helt uventede funn. En grundigere rapport vil foreligge ved årsskiftet, og Sothøna skal få høre mer om hva vi har funnet.

Det mest spennende funnet ved Østensjøvann fra tidligere av var den lille blomsterflua *Orthonevra erythrogona*, som ennå, mer enn ti år etter at den ble oppdaget, ikke er funnet noe annet sted i Norge. Den finnes, men er sjelden, gjennom Nord-Europa og Sibir. Ikke noe annet sted i verden kjenner vi til en så tallrik forekomst som ved Østensjøvannet. Det er antakelig den eneste flua som har fått et eget innlegg i Oslo bystyre.

Den er ca. en halv centimeter lang, grønnaktig metallskimrende og kan finnes i blomstene rundt vannet ved sankthanstider. Men den hører til en gruppe av arter som er svært like, og selv ekspertene må studere anatomiske detaljer under lupe for å være sikre på hvilken art de har for seg. En annen slekt i den samme gruppa heter *Lejogaster*, den omfatter to arter i Europa. Den ene, *Lejogaster metallina*, er ganske vanlig, og funnet mange steder i Sør-Norge. Navnet *metallina* har den fått fordi hele kroppen er blank som nypusset, grønt metall. Den andre, *Lejogaster*

MF-98

Hodet på Lejogaster metallina i profil – sterkt forstørret, for hele flua er bare en halv centimeter lang. Hodet er dominert av det store, runde fasettøyet. Rett under følehornet ligger et bånd av hvitaktig bestøvning. Følehornet består av tre ledd, og på oversiden av det ytterste sitter et langt hår, som er tett i tett besatt med lukteceller. Øverst på hodet ser vi en liten forhøyning, der sitter tre enkeltøyne i en trekant. Ikke rart fluer ser godt!

Tegning av den skittenbrune larven, med halen mot venstre. Hodet ligger skjult inni de forreste kroppsleddene, og det lille ånderøret stikker ut aller bakerst. Sterkt forstørret. Larven er ikke mer enn en centimeter lang, og nesten tre millimeter bred.

tarsata, er sjelden over hele Europa. Faktisk så sjelden at den står på rødlista over truede arter. I Norge har vi ikke greid å finne den. Før nå. En eneste hann av arten ble fanget i en felle på Abildsø gård i juni i fjor.

Lejogaster tarsata er også blank og metallgrønn og ca. en halv centimeter lang. Hos hannen skinner bakkroppen med rødlig metallglans, mens hunnens bakkropp skinner i sterkt blått. Endeledet på følehornene mørkebrunt, med en gulorange flekk nederst. Og føttene er gule – det er derfor den heter *tarsata*, som betyr «fot».

De voksne fluene lever av nektar og pollen og er avhengige av blomsterenger for å kunne overleve. At vi fanget en hann så langt fra vannet som oppe ved Abildsø gård, forteller litt om hvor langt den flyr for å skaffe seg næring. For larvene lever i vannet. De holder til i råtnende blader og rottrevler rundt rotstokkene av dunkjevle, og er avhengige av matter med sumpvegetasjon der døde blader kan samle seg og bli liggende og råtne. De har et kort og spisst ånderør i enden av bakkroppen, antakelig stikker de det inn i plantene og puster med luften i plantenes vev. Ellers er det lite vi vet om hvordan flua lever.

Men vi vet at den er en sjelden art. Den fins over det meste av Europa og Asia helt bort til kysten av Stillehavet, men overalt er den sjelden. Så sjelden, faktisk, at den alene er et argument for å verne Østensjøvannet. I alle europeiske land som har rødliste over verneverdige fluer, står denne arten på lista. Vi har altså bare funnet en eneste hann. Men det må bety at det også finnes hunner, og at flua lever ved Østensjøvannet. Er vi heldige, finner vi hunnen til sommeren. Derfor er det viktig å ta vare på bestandene av dunkjevle i sumpvegetasjonen rundt vannet.

Østensjø-gårdene på private hender

Av ARNE NETTUM

For de fleste av våre mange lesere er dette naturligvis ingen nyhet. Familien Astrid og Tore M. Solbakken og dere to sønner Bastian og Ludvig har etablert seg på Nordre Østensjø Gård.

Oslo Kommune hadde ikke anledning til å bestride de store utgiftene det ville medføre å overta, og å drive Østensjø-gårdene. ØVV hadde i lengere tid forsøkt å få kommunen til å sikre gårdene. Men til ingen nytte så langt. Så kom Tore M. Solbakken inn i bildet. Hemmelighetsstempelet har ruget over overtakelsen, men til slutt ble det røpet at gårdene var overdratt. Vi kom i kontakt med både advokat og ny eier over telefon, og fikk de første opplysninger om overtakelsen. Solbakken opplyste at gården skulle drives som den tidligere eier hadde drevet den. Den ene gården, altså den nordre skal de bruke som privatbolig, mens den søndre skal ominnredes til «offentlig» bruk. Her er det meningen å innrede et eller flere møtelokaler, en kafeteria, evt. en liten restaurant. Atkomsten hit skal utbedres med bedre vei fra Østensjøveien og ned på tunet, og det vil bli anlagt en parkeringsplass

Ludvig, Bastian, Tore og Astrid Solbakken

for besøkende gjester til lokalene. Uthusene skal restaureres, og det vil bli gitt plass for dyr av forskjellig slag. For å bevare det landlige, vil det bli innlosjert hester og kuer m.m. slik det har vært tidligere, men altså den gang med adgang for Bryn ungdommen, slik at de kan stifte bekjentskap med andre hestekrefter enn dem som befinner seg under panseret på pappas bil. Arealet rundt husene vil bli dyrket

som eng eller kornåkrer som det opprinnelig har vært gjort siden Haakon Tvetters tid.

Gårdene vil bli drevet av forpakter, men som han sier Tore Solbakken selv, så har han til hensikt å drive litt med gårdsdriften selv også. Blant annet har han kjøpt seg traktor som han vil bruke når ikke annet arbeide beslaglegger hans tid.

Større bestander av dunkjevle vil kanskje sikre denne arten bedre muligheter til å overleve.

Har du godt syn og skarpt sollys, vil du kunne kjenne den igjen i blomstene i juni og i begynnelsen av juli. Det rødlige skjæret på hannens bakkropp og den blå glansen på hunnen er ganske tydelig i solskinn. Men at den har gule føtter, det er det ikke så lett å se med det blotte øye.

Vi har funnet andre spennende blomsterfluer også. Slekt *Sericomyia* er ganske kraftig svart- og

gulstripete fluer med larver som lever nedi vann. De har et langt ånderør i enden av bakkroppen, en slags snorkel, bare at den sitter bak. Slike larver går under betegnelsen «rottehalerlarver», fordi de ser ut som de har rotte hale, og mange blomsterfluer har slike larver. Slekt *Sericomyia*, som av og til kalles tigerfluer, har fem arter i Norge. To av dem finnes bare nordpå, og av de tre som finnes sørpå er det to vanlige og én meget sjelden. Denne sjeldne arten, *Sericomyia nigra*, eller svart tiger-

flue, fant vi i en felle ved nordenden av vannet. Det var en hunn, som åpenbart hadde prøvd å legge egg. Men det betyr at alle de tre sørnorske tigerflueartene holder til ved Østensjøvannet.

Lista over blomsterfluer ved Østensjøvannet er i ferd med å bli lang. Minst en tredjedel av samtlige norske arter er funnet her hittil, mer enn hundre arter. Det gjør antakelig Østensjøvannet til Norges rikeste område for blomsterfluer. Det sier mye om hvor rikt og variert området er. Ta godt vare på det!

MUS

AV YNGVE KVEBÆK

I likhet med så mange andre dyr, var også mus hellige dyr i det gamle Egypt. Og både grekere og romere var vennligsinnet overfor de små skapningene for to-tre tusen år siden. Den første trojanske konge Teucer for-gudet mus etter at de hadde gnagd over lærreimene på fiendens skjold og dermed hjulpet ham til seier. Det ble til og med bygget templer der mus ble holdt på offentlige midler. Romerne som alltid var ute etter å sette en ekstra spiss på måltidene sine, fetet opp mus til de ble rekordstore. Under måltidet ble de høytidelig målt og veid, for det var en stor ære å ha frembrakt de største eksemplarene. Deretter ble de spist.

Men også her i landet har selvfølgelig mus vært en av menneskenes følgeslagere. I folketroen har disse lilleputtene stort sett gått for å være sjelene til myrdede mennesker og en mengde folkemedisiner har hatt mus som ingrediens – både i stekt og bakt form. Særlig hjalp de mot meslinger, kikhoste og sengevæting ...

I et av presten P. C. Friis, skrifter fra ca 1600 heter det at mus «... findes ofte døde liggendes paa veien, der for meener mand at de iche kand løbe ofver folche-vei, men doer saa snart de kommer derpaa, hvoraf findes hendis for-giftige natur. Er at acte oc at hun iche kan fordrage mennischen efterdi den doer paa veien som mennischen gaar paa.»

Han var heller ikke ukjent med

de skader mus kan forvolde: «Men skovmus ere her ofverflodige her i landet, oc det aar som roder om ageren iche voxer her i landet, daa soge de hiemb i kornladerne oc gior stor skade, ligesom oc de muus som holde seg alltid hiemme i huusene.»

I Erik Pontoppidans bok «Norges Naturlige Historie» fra 1752 beskrives også velkjente ting, bl.a. at musene er å finne «... – saavel i husene som i skoven.» Dessuten var han overbevist om at de «... er forgiftige og bide kreaturet saa at det lammer.»

De museartene vi oftest kommer i kontakt med i Sør-Norge er skogmus og husmus. Vi har dessuten to skogmusarter, men felles for alle tre er at de liker å ha det godt og varmt om vinteren. Derfor søker de inn i hus på den tiden, og siden skogmus er langt mer tallrik enn husmus, er det disse vi oftest får besøk av. For den ordinære iakt-tager er forskjellene i deres utseende ikke særlig iøynefallende, så jeg skal ikke begi meg inn på noen nærmere beskrivelse. Alle tre er imidlertid temmelig slitsomme innendørs. Alt fra tapeter og dørstokker til kaffegrut og bløtkake går ned i slukhalsenes mage. Mye skal dessuten til for å mette et kull på

5–10 unger. Og de nøyer seg ikke med ett ungekull. De får både to og tre i løpet av året eller mer. Ja, husmus kan under gode innendørsforhold strekke seg til både ni og ti kull!

Forøvrig har alle rottedyr en ganske usedvanlig høy ungeproduksjon, og høyere blir den når det er overflod av mat og ingen fiender er i sikte. Kort levealder gjør det tvingende nødvendig med tidlig kjønnsmodning og hastverksformering – noe som gjør artene raskt i stand til å ta imot nye miljømessige utfordringer. Et godt eksempel på det er nettopp husmusa. Den stammer fra Forasia, men har tilpasset seg menneskenes gjøren og laden gjennom tusener av år. Den har fulgt oss trofast slik at de i dag finnes over nesten hele verden. Stort sett er det et fredsommelig og meget renslig dyr, men kan som vi vet skape en del hodebry for oss. I et kornlager i Nord-Norge fikk de boltre seg fritt. Noe måtte gjøres og etter giftbehandling lå det død husmus overalt. I en liten skuff var det hele 64 små mus. Men det var ingen ting mot museplagen på en australsk bondegård. Eierne kunne sanke sammen 28.000 husmus etter å ha lagt ut gift. I et hvetelager et annet sted ble hele 70.000 tatt av dage på en ettermiddag!

Like iherdig som musa insisterer på å overleve – like innbitt er kampen for å ta knekken på den. Mangfoldige forsøk er gjort opp gjennom tidene for å finne den perfekte musefelle. Noen hjelpemidler har tydeligvis lang tradisjon. I et skrift fra år 1175 heter det: «Når man skal sette lokkemat på sin musefelle, må man binde fast en

Vi gratulerer ØVV med 10-års jubileet

BØLER

GARTNERI OG BLOMSTERFORRETNING

BØLER GÅRD - 0690 OSLO
TELEFONER 22 26 01 95 - 22 26 09 34

OBOS

Som medlem har du alle fordelene

Ryen Trafikksenter

Enebakk-
veien 135,
0680 Oslo
Tlf. 22 19 17 26
Fax: 22 68 14 81

centra
for god mat
centra-mat AS

Manglerud Senter, tlf. 22 26 53 96

LAMBERTSETER
UR & OPTIKK

Synsundersøkelse • Brillor • Kontaktlinser
Lambertseter Senter, Tlf.: 22 28 02 41

MEDELM
NORGES
OPTIKER
FORBUND

TETTE AVLØP?

RING 23 16 50 00

Døgnvakt

- Høytrykktaking
- TV-inspeksjon
- Graving og rehabilitering av vann- og avløpsrør

HØYTRYKKS KJEMPEN

TT-TEKNIKK A-S
— en miljøbedrift

Ryensvingen 13, Postboks 133 Manglerud, 0612 Oslo

sparebanken

NOR

Din nærbank i området rundt Østensjøvannet

Bankkontorer:

Bankkontor Oppsal Østmarkveien 2 0687 OSLO Telefon: 22 75 73 81 Telefax: 22 75 73 90	Bankkontor Manglerud Manglerud Senter 0679 OSLO Telefon: 22 75 73 61 Telefax: 22 75 73 70
--	---

Kampen Antirustsenter
SKEDSMOGT. 24 - 0655 OSLO

22 67 64 53
22 67 63 12

Tectyl
MOT RUST

Autorisert Tectyl Verksted

forræderisk ostebit og grille den slik at den dufter lekkert, og derigjennom lokker man til seg mange mus i fellen.»

En morsom variant av husmus er avlet fram i Kina og Japan, der det i flere tusen år har vært tradisjon å frambringe nye og uvanlige typer. Det er de såkalte dansende mus som i det uendelige løper rundt seg selv. Mindre morsomt blir det når man vet at dette skyldes en arvelig feil i balanseorganet i det indre øret. Det finnes til og med syngende mus. I sin favoritt-stilling (stående på bakbeina) synger de noe som etter sigende skal ligne på en kanarifugl som eksperimenterer med stemmen. Den går opp en oktav og avslutter med et tydelig forsøk på en trille!

En annen liten skapning, som imidlertid ikke finnes i Norge, er hasselmusa. Men den er ikke så langt unna. Den er i Europa utbredt nord til Danmark og Sør-Sverige og hører med til syvsoverne eller sovemusfamilien. Den går i dvale om vinteren, og skulle temperaturen om sommeren synke under 15–16 varmegrader, ruller den seg sammen og faller i dyp søvn. Slike kuldebølger frister tydeligvis ikke til aktiviteter i busker og trær som den er så flink til å klatre i. Det var syvsoverarter som romerne brukte til å spe på kosten med for 2000 år siden. Og skulle noen lure på hva

dette sjuttallet står for, så har det sammenheng med at romerne jaktet iherdig også på kristne i en viss periode. Under forfølgelsene flyktet i følge sagnet sju kristne til Efesos i Tyrkia og murte seg inne i en hule hvor de etter hvert falt i søvn. Intet mindre enn 200 år senere sprakk muren opp, og til folks store forbauselse tittet sju søvnige personer fram. Så snart de hadde fått bragt på det rene at det slett ikke var dagen derpå, kunne de berette om sin skjebne. Og ikke før de hadde gjort det, så døde de alle som en.

Samuelsen-orgelet fra Abildsø gård

Her er det vist faksimiler av brosjyre laget om Samuelsen-orgelet i Våler kirke. Orgelet stod på Abildsø i den tid Christian Brochmann eide gården. (se Sothøna nr. 6) Kantor Børge Sandal, som har vært organist i Manglerud kirke, har sendt oss denne brosjyren. Kjenner noen mer til dette orgelet – vennligst send noen ord til Børge, adr. Våler prestekontor, 1598 Våler i Østfold.

Under hovedreparasjonen av kirken i 1867, ble blant annet organistkoret tatt ned, med den følge at orgelet måtte flyttes. Det ble da plassert på galleriet i vest. Det gamle orgelet gikk nå sannsynligvis sakte men sikkert ut av bruk, for kirken fikk nytt hovedorgel ett år senere - i 1868. I 1946 begynte så det «nye» orgelet å svikte. Man gikk til innkjøp av et hammond-orgel til bruk i kirken, mens man demonterte de to gamle orglene. Samuelsen-orgelet ble lagret i Våler aldersheims kjeller, der selve orgelskapet tidvis ble brukt til å lagre maling i. Etter restaureringen av kirken i 1963, solgte man hammond-orgelet, og de to gamle orgler ble tatt tilbake til Våler kirke.

Desverre er ikke Samuelsen-orgelet blitt vedlikeholdt siden restaureringen i 1973, og har av den grunn forfalt. Høsten 1997 startet et innsamlingsprosjekt som har som mål å sette orgelet i stand igjen, samt bygge opp et fond som garanterer årlig vedlikehold og ettersyn av orgelet. Hovedtiltaket er salg av gavebrev, se faksimile, pålydende det beløp den enkelte ønsker å støtte prosjektet med. Disse kan kjøpes ved å betale direkte inn på giro: Skap-orgel v/kirkevergen i Våler, 1592 Våler i Østfold, kontonr. 1083.09.15635. Giveren mottar da gavebrev om ønsket.

Informasjon om dette får du av kirkeverge Torbjørn Meyer, tlf: 69 28 91 18 eller på internett <http://home.c2i.net/samuelsen>

elsen-orgelet Våler kirke

På landsbasis er det meget få spillbare orgler fra virkelig gammel tid og det er blant annet dette som gjør orgelet i Våler til et så unikt instrument.

Interiøret i Våler kirke var helt annerledes i 1791 da orgelet ble satt opp, enn det er i dag. Orgelet ble plassert på et galleri over alteret - det såkalte "organistkoret". Dette kan være grunnen til at orgelskapet mangler en avsluttende toppgesims, da det har måttet plasseres helt oppe under taket.

Johannes Henrik Berg (*1752 +1821) som tiltrådte sitt sogneprest-embete i Våler i 1790, så det som en av sine første oppgaver å anskaffe kirken et orgel. Gjennom sogneprest Peter Ring i nabo-sognet Hobøl, ble han gjort oppmerksom på et orgel som stod på gården Abildsø/Abelsø i Aker. Sogneprest Peter Rings datter, Marie, var gift med Kaptein Didrik Hegermann Brochmann. Han hadde nettopp overtatt Abildsø gård, etter sin far Christen Brochmann, som døde i 1790. Orgelet som ble innkjøpt til Våler i 1791, "paa sogneprestens og almuens bekostning",¹ må ha vært blant etterlatenskapene i dette dødsboet.

Orgelet er et såkalt "skap-orgel" - pipene er plassert inne i et orgelhus med dører i fronten, slik som på et skap. Orgelet er et av de eldste spillbare i landet - antatt bygd i 1781.

Tidfestingen bekreftes også av hvilke type stemmer orgelet har - orgelets disposisjon. Disposisjonen er noe engelsk-inspirert og hører hjemme mot slutten av 1700-tallet.

Dulcian	8 fod	Octava	8 fod
Sedecima	1 fod	Sexquialter	3 fag
Octava	2 fod	Sieflaute	1 1/2 fod
Gedacht	8 fod	Flaute	4 fod

¹ Bygdeboken for Våler og Svinndal

Klaviaturet har mørke undertangenter og hvite overtangenter og toneomfanget strekker seg fra store C til trestrøken c. Rett ovenfor klaviaturet er det en salmeversteller for 25 vers (strofer).

Inne i orgelet, på et sted hvor orgelbyggeren gjerne satte sitt bumerke, er navnet Niels Samuelsen risset inn. Niels Samuelsen Dæli (*1749 +1822) var skoleholder og klokker (degn) i Nes i Hedmark. Navnetrekket hans finnes gjengitt i Nes Bygdebok, og det er ingen tvil om at det er hans håndskrift som også preger innsiden av orgelet. Det må derfor anses som dokumentert at det er Niels Samuelsen som har bygget dette instrumentet.

Samuelsen-orgelet er unikt og uhyre sjeldent. Det er bare to slike orgler igjen i Norge som er bevart i sin helhet. Det ene står hos Norsk Folkemuseum på Bygdøy, det andre har vi her i Våler. En av årsakene er en jevnt god og sterk økonomi i landet som har ført til at gamle orgler ikke er blitt tatt vare på. Fremfor vedlikehold har man i stedet kjøpt nytt. Et eksempel på dette finner vi på sør-vestlandet, et område som er sterkt knyttet til rike inntekter fra olje- og gassindustrien. Alle gamle orgler er skiftet ut med nye, og man må lete med lys og lykte bare for å finne et før-krigs-orgel!

C

Vi gratulerer ØVV med 10-års jubileet

ERLING SANDE

Erling Sande A/S importerer og distribuerer kvalitetsprodukter innen sport/fritid og overfor yrkeskunder. Erling Sande er eneiimportør av Suzuki motorsykler, moped, utenbordsmotorer og firehjuls

FREMGANG

Vår fremgang gjennom flere år skyldes etter vår oppfatning en bevisst satsing på tillits- og aktivitetsskapende tiltak rettet mot forhandlerne og mot sluttbrukere.

tende kompetanse i forhold til de markeder de skal betjene. Videre representerer Erling Sande profesjonelle leverandører som gjennom høy produktkvalitet og løpende produktutvikling gir sel-

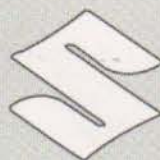
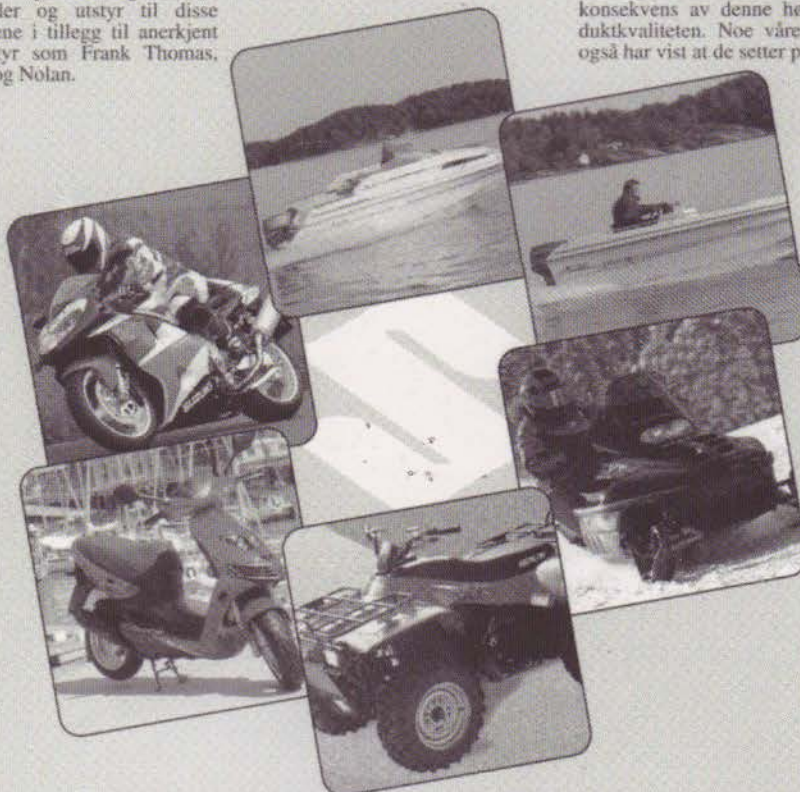
arbeidsmaskiner fra Japan og Arctic Cat snøscootere fra USA. Dessuten importerer og distribueres deler og utstyr til disse produktene i tillegg til anerkjent kjørestyr som Frank Thomas, Stadler og Nolan.

Våre forhandlere er blant de beste i markedet og har lang og omfat-

skapet stadig bedre konkurransekraft. Vår 3 års garanti på Suzuki MC og utenbordsmotorer er en konsekvens av denne høye produktkvaliteten. Noe våre kunder også har vist at de setter pris på.

SUZUKI
- et garantert valg!

Importer: ERLING SANDE AS - Et selskap i Tiedemanns - Tlf: 22 57 89 90 - Fax: 22 19 51 41 - www.erling-sande.no